

ТЕОРІЯ КОНЦЕПТІВ І КОНЦЕПТОСФЕРИ

Виконала: Прийма Лада

Когнітивна лінгвістика

Когнітивна лінгвістика —
напрям мовознавства, що
виник у 70-х р.р. ХХст., та
який розглядає
функціонування мови як
різновид пізнавальної
діяльності й досліджує
когнітивні механізми та
структури людської
свідомості через мовні
явища.

Об'єкт і предмет досліджень

Об'єкт когнітивної
лінгвістики – когніція в її
мовному відображенні.

Предмет – моделі
репрезентації знань і уявлень
людини про навколишній світ
(концепт, фрейм, картина
світу, стереотип, архетип), а
також способи їхньої
вербалізації.

Мета – через осягнення мови
проникнути у форми цих
структур і описати існуючу
між ними і мовою взаємодію.

Вихідні принципи

- антропоцентризм – дослідження ментальної й духовної сфери людини в їхньому зв'язку з мовою;
- когнітивізм – дослідження реальних мовно-мисленнєвих одиниць;
- експансіонізм – внутрішня спеціалізація науки і тісна інтеграція з іншими науками;
- експланаторність – настанова радше на пояснення мовних явищ, аніж на їх констатацію.

Напрями

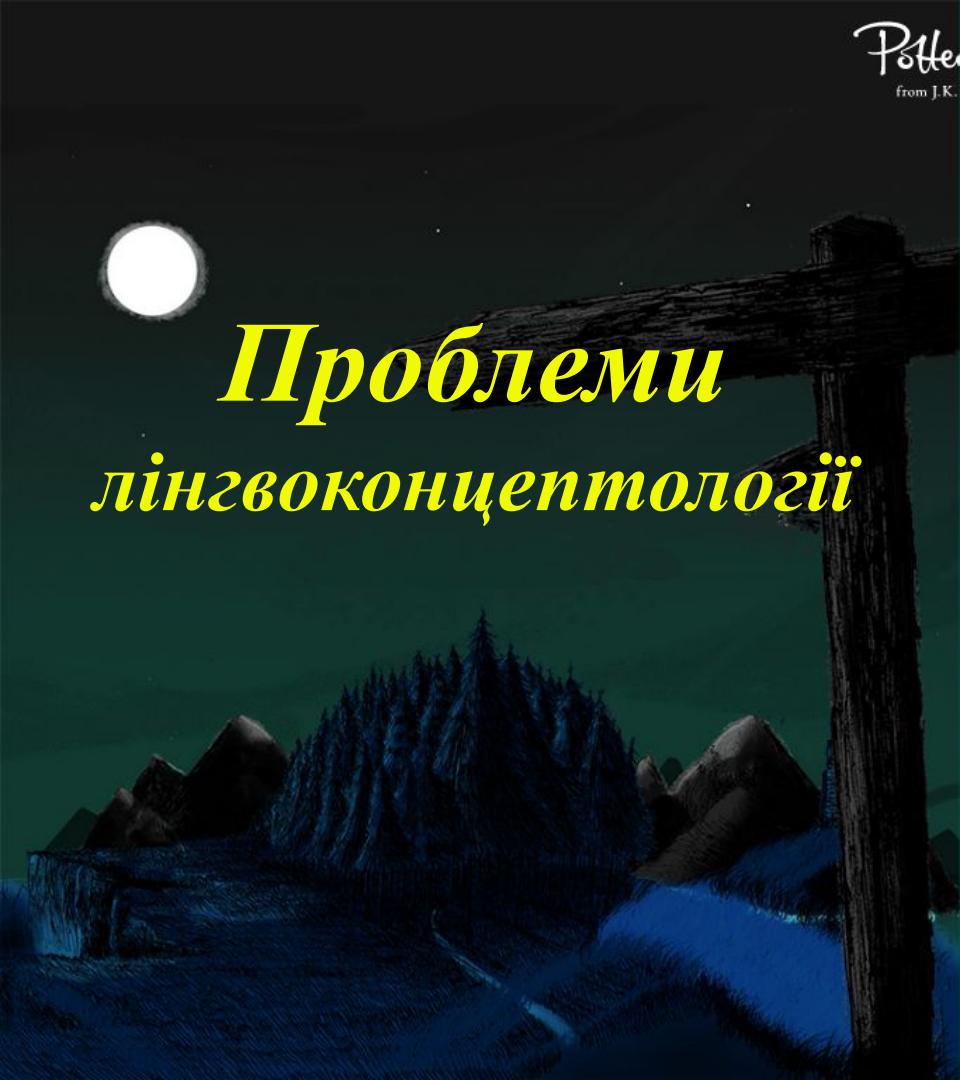
Напрями лінгвокогнітивних досліджень (за Л.А. Ковбасюком):

- 1. Теорія когнітивних моделей (фреймова семантика).*
- 2. Теорії концептуальної метафори та концептуальної метонімії (за Дж. Лакофом та М. Джонсом)*
- 3. Теорія семантичних прототипів*
- 4. Когнітивна теорія літератури (когнітивна поетика)*

Лінгвоконцептологія

Лінгвоконцептологія – одна з основних галузей когнітивної лінгвістики, завданням якої є дослідження концептів та встановлення співвідношення мовних структур із концептуальними.

Лінгвоконцептологія виокремилася наприкінці 90-х р.р. XX ст. у складі когнітивної лінгвістики.

Проблеми лінгвоконцептології

- 1) розмежування концепту й поняття;
- 2) залежність концепту від мовної вербалізації;
- 3) способи формування концептів;
- 4) зв'язок концепту та значення;
- 5) наявність у концепті оцінних, ціннісних і прагматичних компонентів;
- 6) концепт в індивідуальній і колективній свідомості;
- 7) типологія концептів;
- 8) структура концептів.

Концепт

Термін “концепт” увійшов у вітчизняну науку в 90-х рр. ХХст.

Концепт — ментальна структура, репрезентована мовними одиницями.

За І.Мигович, концепт — одиниця колективної свідомості, що апелює до вищих духовних цінностей, має мовне вираження, відзначена етнокультурною специфікою і є складовою частиною мовної і концептуальної моделі світу.

Основні підходи щодо розуміння терміну “концепт”

1) Лінгвокогнітивний (С.А. Жаботинська, М.М. Болдирєв, А.П.Бабушкін)

2) Лінгвокультурологічний (А. Вежбицька, В. А. Маслова, Ю. С. Степанов)

3) Логічний (Н. Д. Арутюнова)

4) Семантико-когнітивний (О. Кубрякова, З. Д. Попова, Й. А. Стернін)

5) Філософсько-семіотичний (Н. Д. Арутюнова)

6) Психологічний (С.О. Аскольдов, Д.С. Лихачев)

7) Інтегративний (С.Х. Ляпін, Г. Г. Слишкін)

Класифікації концептів

1) *за гносеологією*: концепти наукової та повсякденної свідомості

2) *за способом вираження*: пізнавальні й художні

3) *за ознакою унікальності-універсальності*: концепти-універсалії та концепти-унікалії

4) *за відношенням концепту до суб'єкта концептуалізації*: етнокультурні, соціокультурні й індивідуально-культурні

5) *за походженням*: первинні й вторинні

6) *за часом існування*: концепти Античності, Середньовіччя, Відродження, Просвітництва, Нового часу

Класифікації концептів

7) за структурою: прості і складні

8) за способом репрезентації у мові: лексичні, фразеологічні й граматичні

9) за об'єктом і змістом концепту: концепт-мінімум, концепт-максимум та енциклопедичний додаток

10) за рівнем абстракції імен концептів: концепти-універсалії духовної культури, концепти-символи, емоційні концепти

11) за критерієм досвіду: апріорні й апостериорні

12) за рівнем когнітивного осягнення: базові, абстрактні та конкретні

13) за характером понятійного та емоційного змісту: предметні концепти, гештальти, образно-схематичні та емоційні

Структура концепту

*Основні напрямки дослідження
структури концепту:*

- 1) когнітивно-епістеміологічний*
- 2) системно-ієрархічний.*

*Представники першого базують
теорію структури концепту на його
будові, функціонуванні і розвитку,
репрезентованих ним знанні та
інформації, другого – на ієрархії
структури концепту від вищих до
нижчих його складових.*

Структура концепту

Структура концепту (Г. С. Щур):

- 1) ядро;
- 2) периферія.

Компоненти концепту (В. І. Карасик):

- 1) образно-перцептивний;
- 2) інформаційно-фактуальний;
- 3) ціннісний.

Компоненти концепту (З.Д. Попова та

І. А. Стернін):	1)
образ;	2)
інформаційний зміст;	3)
інтерпретаційне поле.	

Семіосфера

Семіосфера – одиниця семантичного простору, що реалізується в асоціативно-вербальній мережі у процесі мовного спілкування носіїв певної мови.

Семантичний простір має ядерні та периферійні характеристики, співвідносні з менш частотними ситуаціями комунікації.

Сукупність семіосфер, розташованих у взаємопов'язаному просторі, створює умови для виникнення сфер вищого порядку – концептосфер, які, з одного боку, через семантичні сфери пов'язані з мовою, а з іншого і за посередництвом семіосфер, пов'язані з досить стійкими моделями сприйняття і розуміння світу.

Концептосфера

Концепт можна розглядати як складову одиницю більш масштабної структури – концептосфери, яка вміщує в себе цілий комплекс зв'язків, що відображають певну картину світу: побутову, міфологічну, наукову, художню, релігійну тощо.

Концептосфера – сукупність категоризованих, оброблених і стандартизованих концептів у свідомості народу (Д. С. Лихачов).

Мовна репрезентація концептосфери ґрунтується на національному культурно-історичному досвіді народу, є неповторною і своєрідною.

Концептосфера

Концептосфера – область розумових образів, одиниць універсального предметного коду, що представляють собою структуроване знання людей (З.Д. Попова та Й.А. Стернін).

Концептосфера – це різні типи об'єднання концептів (від бінарних опозицій до концептуальних рядів і множин), що формують концептуальні поля. Об'єднання полів і становить концептосферу (С. А. Кошарна).

Концептосфера національної мови тісно пов'язана з культурою народу. Вона носить упорядкований характер. Концепти, що утворюють концептосферу, по окремим своїми ознаками вступають в системні відносини подібності, відмінності та ієрархії з іншими концептами. Існують також групові концептосфери (професійна, вікова, гендерна), та індивідуальна концептосфера окремої людини.

Картина світу

Картина світу – ментальне уявлення про світ, його інтелектуальна копія, що формується за законами діяльності людської свідомості.

Мовна картина світу – відображені в категоріях і формах мови уявлення певної національної спільноти про дійсність.

Концептуальна картина світу – система концептів як значущих психоментальних координат, за якими визначають межі колективної національної свідомості, концептосфери нації. Концептуальна картина світу є ширшою за мовну, адже в її створенні беруть участь різні типи мислення.

Pottermore
from J.K. Rowling

*Дякую за
увагу!*